

Pol Boulds

DAVNA EPIZODA

Septembarski zalasci sunca bili su najcrveniji te nedelje kad je profesor odlučio da poseti Ain Tador koji se nalazi u toplim krajevima. Spustio se autobusom uveče iz oblasti visoravni, sa dve manje putne torbe pune mapa, krema za sunčanje i lekova. Deset godina pre toga boravio je u tom selu tri dana; dovoljno dugo, međutim, da zasnuje sasvim čvrsto prijateljstvo s vlasnikom kafedžinice koji mu je pisao nekoliko puta u prvoj godini nakon posete, premda nikad više posle toga. „Hasan Ramani“, ponavljao je profesor dok se autobus truckao nizbrdo kroz sve toplije slojeve vazduha. Čas okrenuto ka užarenom nebu na zapadu, čas ka strmim planinama, vozilo je pratilo prašnjavi drum niz kanjone i zalazilo u ozračje u kojem se osetilo i nešto drugo, a ne samo beskrajni ozon s visina: narandžin cvet, biber, izmet sparušen na suncu, uzavrelo maslinovo ulje, trulo voće. Zadovoljno je zažmurio i poživio na tren isključivo u mirisnom svetu. Vрати mu se daleka prošlost – koji njen deo, to nije mogao da utvrdi.

Profesor se obrati šofer s kojim je delio sedište, ne skidajući pogled s puta: „*Vous êtes géologue?*“

„Geolog? Ma, ne! Ja sam lingvista.“

„Ovde nema jezika. Samo dijalekti.“

„Tako je. Pravim pregled varijacija magrepskog.“

Šofer mu se obratio s nipodaštavanjem. „Nastavite ka jugu“, rekao je. „Tamo ima jezika kakve još niste čuli.“

Dok su se vozili kroz gradsku kapiju, uobičajeni čopor balavurdije izroni iz prašine i potrča pocikujući pored autobusa. Profesor je sklopio tamne naočare, stavio ih u džep, te čim se vozilo zaustavilo, iskočio napolje, progurao se između ozlojeđenih dečaka koji su uzaludno pokušavali da se domognu njegovog prtljaga i brzo otkoračao do *Grand hotel Saharien*-a. Od osam soba u njemu, dve su bile slobodne – jedna s pogledom na pijacu, a druga, manja i jeftinija, gledala je na dvorištance krcato otpacima i bačvama, po kojem su se šetkale dve gazele. Uzeo je manju sobu i, pošto je sasuo ceo bokal vode u limeni lavor, počeo da se umiva kako bi sprao prašinu s lica i ušiju. Večernje rumenilo beše gotovo iščezlo na nebu, a ružičastost na predmetima je bleдела, gotovo dok ju je posmatrao. Upalio je karbidnu lampu i lecnuo se od njenog mirisa.

Nakon večere, profesor je polako prošao ulicama koje su vodile ka kafedžinici Hasana Ramanija, čija se stražnja prostorija opasno nadvijala iznad reke. Ulaz je bio vrlo nizak, pa je morao da se malo sagne kako bi ušao. Neki čovek je ložio vatru. Jedan gost je pijuckao čaj. Kafedžija je pokušao da ga ubedi da sedne za drugi sto u prednjem delu kafedžinice, ali profesor je bezbrižno produžio u zadnji kraj i seo tamo. Mesečina se probijala kroz trščanu

rešetku i nikakav zvuk nije dopirao spolja sem povremenog laveža pasa. Promenio je sto da bi mogao da vidi reku. Bila je presušila, ali se u koritu nalazila još poneka bara u kojoj se presijavalo vedro noćno nebo. Kafedžija uđe i obrisa sto.

„Je li Hasan Ramani još vlasnik ove kafedžinice?“, pitao ga je na magrepskom za koji mu je trebalo četiri godine da ga nauči.

Čovek je odgovorio na lošem francuskom: „Preminuo je.“

„Preminuo?“, ponovio je profesor, ne primetivši apsurdnost te reči. „Stvarno? Kad?“

„Ne znam“, rekao je kafedžija. „Čaj?“

„Može. Ali ne razumem...“

Čovek je već bio izašao iz prostorije i raspirivao vatru. Profesor je mirno sedeo; osećao se usamljeno i raspravljao se sam sa sobom koliko je taj osećaj besmislen. Ubrzo se kafedžija vratio i doneo čaj. Platio mu je i ostavio ogroman bakšiš, za koji je dobio značajan naklon.

„Recite mi“, kazao je dok se kafedžija spremao da ode, „mogu li se još kupiti one kutijice od kamiljeg vimena?“

Čovek je delovao ljutito. „Ponekad Regibati donose tako nešto. Mi ovde to ne kupujemo.“ Potom je drsko, na arapskom, pitao: „A šta će vam kutije od kamiljeg vimena?“

„Zato što mi se sviđaju“, odvratio je profesor. A zatim je, pošto je osetio blagu ushićenost, dodao: „Toliko mi se sviđaju da bih napravio zbirku od njih. Platiću vam deset franaka za svaku koju mi nabavite.“

„Petnaest“, rekao je kafedžija, otvorivši brzo levu šaku tri puta zaredom.

„Ne dolazi u obzir. Deset.“

„Neće moći. Ali sačekajte do kraja, pa ćemo otići zajedno. Plaćićete mi koliko hoćete. I dobićete kutije od kamiljeg vimena ako ih ima.“

Izašao je u prednji deo kafedžinice i ostavio profesora da pije čaj i sluša sve glasnjiji hor pasa koji su lajali i zavijali dok se mesec penjao visoko na nebo. Nekoliko gostiju uđe u prednju prostoriju i ostadoše u razgovoru sat ili malo duže. Kad su otišli, kafedžija ugasi vatru i stade u dovratak da obuče burnus. „Hajde“, rekao je.

Napolju, na ulici, vladao je mir. Sve tezge su bile zatvorene, a jedina svetlost poticala je od meseca. Poneki pešak bi prošao i promrmljao kratko da pozdravi kafedžiju.

„Svi vas poznaju“, rekao je profesor, da bi prekinuo tišinu među njima.

„Da.“

„Voleo bih da i mene svi poznaju“, rekao je profesor pre nego što je shvatio koliko deinjasto zvuči takva opaska.

„Vas *niko* ne zna“, rekao je njegov saputnik grubo.

Već su bili na drugom kraju grada, na izbočini iznad pustinje, a kroz veliku pukotinu u zidu profesor je video beli beskraj prošaran u proćelju crnim tačkama oaza. Prošli su kroz otvor i krenuli vijugavim putem između stena, spuštajući se prema najbližem šumarku palmi. Profesor pomisli: „Mogao bi me zaklati. Ali ima kafedžinicu – sigurno bi ga otkrili.“

„Je li daleko?“, pitao je uzgred.

„Jeste li se umorili?“, uzvratilo je kafedžija.

„Očekuju me u hotelu *Saharien*“, slagao je.

„Ne možete biti i tamo i ovamo“, rekao je kafedžija.

Profesor se nasmejao. Pitao se da li zvuči kao da mu je neprijatno.

„Jeste li već dugo vlasnik Ramanijeve kafedžinice?“

„Radim za prijatelja.“ Odgovor unesreći profesora više nego što je očekivao.

„Ah. Hoćete li raditi sutra?“

„To niko ne zna.“

Profesor se spotaknu o kamen i pade, ogrebavši ruku. Kafedžija reče: „Pažljivo.“

Slatkasti teški vonj trulog mesa odjednom se pronese vazduhom.

„Fuj!“, rekao je profesor, zagrcnuvši se. „Šta je ovo?“

Kafedžija je prekrilo lice burnusom i nije odgovarao. Ubrzo smrad ostade za njima. Sišli su u ravnicu. Sa obe strane staze koja se pružala pred njima uzdizao se visoki zid od blata. Povetarac nije pirkao, palme su mirno stajale, ali iza zidova se čulo kako teče voda. Takođe, smrad ljudskog izmeta gotovo neprestano ih je pratio dok su prolazili između zidova.

Profesor je sačekao dok mu se nije učinilo da je logično da postavi pitanje uz izvesnu dozu ozlojeđenosti: „Ali gde idemo?“

„Još malo“, rekao je vodič, zastavši da pokupi nekoliko kamenčića iz jarka.

„Uzmite koji“, posavetovao ga je. „Ovde ima gadnih pasa.“

„Gde?“, pitao je profesor, ali se sagnuo i uzeo tri velika kamena šiljatih ivica.

Produžili su vrlo tiho. Zidovi se završise i svetla pustinja pruži se pred njima. U blizini se nalazila razorena grobnica nekog murabita, čija je sćušna kupola tek dopola opstala dok joj je prednji zid bio potpuno uništen. Iza su ležali čestari zakržljalih, beskorisnih palmi. Neki pas sa tri noge potrča sumanuto ka njima. Sve dok im se nije sasvim približio, profesor nije čuo da sve vreme potmulo reži. Kafedžija hitnu velik kamen ka njemu i pogodi ga pravo u njušku. Začu se čudno škljocanje čeljusti i pas postrance otrča negde drugde, spotičući se slepo o kamenje dok je mileo nasumice poput povređenog insekta.

Kad su skrenuli s puta, pošli su preko razasutog oštrog kamenja na tlu, pa pored one omanje ruševine i između stabala, sve dok nisu izbili na mesto gde se teren naglo obrušavao pred njima.

„Liči na kamenolom“, rekao je profesor, pribegavši francuskom za reč „kamenolom“ jer se arapskog ekvivalenta nije mogao prisetiti u tom trenutku. Kafedžija ne odgovori. Uместo toga, stao je mirno i okrenuo glavu, kao da nešto osluškuje. I zaista, odnekud odozdo, ali iz veoma velike dubine, začu se slabašni zvuk prigušene frule. Kafedžija klimnu polako glavom nekoliko puta. Potom reče: „Ovde počinje staza. Dobro se vidi celim putem. Stene su bele, a mesečina je jaka. Tako da ćete dobro videti. Ja ću se sad vratiti da spavam. Kasno je. Platite mi koliko hoćete.“

Dok je stajao na ivici ambisa koji je sa svakim trenutkom izgledao još dublje i oči u oči s tamnim licem kafedžije uokvirenim u burnus obasjan mesečinom, profesor se zapita šta tačno oseća. Zgroženost, radoznalost, strah – možda; ali pre svega olakšanje i nadu da nije posredi trik, nadu da će ga kafedžija zaista ostaviti nasamo i vratiti se bez njega.

Malo se odmakao od ivice i potražio u džepu kakvu zalutalu novčanicu, jer nije želeo da pokaže novčanik. Srećom, imao je pedeset franaka u džepu, pa ih je izvadio i dao čoveku. Znao je da je kafedžija zadovoljan, te nije obratio pažnju kad ga je čuo kako govori: „Nije dovoljno. Moram dugo da pešačim do kuće, a ima i pasa...“

„Hvala vam i laku noć“, rekao je profesor dok se spuštao u turski sed i palio cigaretu. Osećao se gotovo srećno.

„Dajte mi makar jednu cigaretu“, zamolio je čovek.

„Naravno“, rekao je pomalo osorno i pružio mu paklicu.

Kafedžija čučnu pored njega. Pogled na njegovo lice nije bio nimalo prijatan. „Šta li je?“, pomislio je profesor, opet prestrašen, dok mu je pružao svoju zapaljenu cigaretu.

Čovek je gotovo žmurio. Bio je to najočigledniji prizor usredsređenog kovanja plana koji je profesor ikad video. Dok je i druga cigareta gorela, odvažio se da se obrati Arapinu koji je i dalje čučao.

„O čemu razmišljate?“

Delovalo je kao da će čovek progovoriti dok je vukao dim zamišljeno. Potom mu se izraz na licu promenio u zadovoljstvo, ali nije rekao ništa. Zaduva prohladan vetar, pa profesor uzdrhta. Iz dubine pod njima ponovo se povremeno čula frula, ponekad zajedno s šuštanjem obližnjeg palminog lišća koje se tralo jedno o drugo. „Ovi ljudi nisu primitivni“, zatekao je profesor sebe kako nemo govori.

„Dobro“, rekao je kafedžija, ustajući polako. „Zadržite svoj novac. Pedeset franaka je dovoljno. Čast mi je.“ Onda mu se ponovo obratio na francuskom: „*Ti n'as qu'à descendre, to' droit.*“ Pljunuo je, nasmejao se sebi u bradu (ili je profesor bio histeričan?) i brzo otišao.

Profesora je obuzela nelagoda. Zapalio je još jednu cigaretu i shvatio da mu se usne automatski pomeraju. Govorile su: „Je li ovo situacija ili nevolja? Ovo je suludo.“ Sedeo je vrlo mirno nekoliko minuta i čekao da mu se vrati osećaj za realnost. Protegao se na tvrdom, hladnom tlu i pogledao naviše u mesec. Delovalo je kao da gleda pravo u sunce. Dok je pomalo pomerao pogled, nazirao je niz bleđih meseca na nebu. „Neverovatno“, prošaptao je. Potom je brzo seo i osvrnuo se oko sebe. Ništa mu nije jamčilo da se kafedžija zaista vratio u grad. Ustao je i pogledao preko ivice ponora. Na mesečini se činilo da je dno kilometrima daleko. A njegova dubina nije se mogla odrediti ni spram čega; nije bilo drveta, ni kuće, ni čoveka... Pokušavao je da čuje frulu, a slušao je samo vetar koji mu je fjukao kraj ušiju. Obuze ga iznenadna i silna želja da potrči nazad ka putu, pa se okrenuo i pogledao u pravcu u kojem je kafedžija nestao. Istovremeno je nežno opipao novčanik u džepu na grudima. Potom je pljunuo preko ivice provalije. Zatim se pomokrio iznad nje i pomno osluškivao, poput deteta. To ga je podstaklo da pođe stazom u ambis. Začudo, nije mu se vrtelo u glavi. Smotreno je ipak izbegavao da zaviri zdesna, preko ivice. Spust je bio ravnomeran i strm. Njegova jednoličnost mu je probudila raspoloženje nimalo drugačije od onog koje je osetio tokom vožnje autobusom. Ponovo je mrmljao „Hasan Ramani“, iznova i u ritmu. Zastao je, besan na sebe zbog zlokobnog prizvuka koje mu je to ime sad nagoveštavalo. Zaključio je da ga je putovanje iscrpelo. „Kao i šetnja“, dodao je.

Sad se već uveliko bio spustio niz gigantsku liticu, ali je mesec, tačno iznad njega, i dalje jednako sijao. Jedino je vetar ostao gore da tumara među drvećem i duva prašnjavim ulicama Ain Tadura, kroz hol *Grand hotel Saharien*-a i ispod vrata njegove sobice.

Sinulo mu je da bi trebalo da se zapita zašto radi tako nešto nerazumno, ali bio je dovoljno inteligentan da zna, budući da to radi, kako nije veoma važno da traga za objašnjenjima u tom trenutku.

Tlo pod njegovim nogama najednom se zaravni. Došao je do dna pre nego što je očekivao. Svejedno je nepoverljivo zakoračio, kao da očekuje još jedan opasan pad. Teško je bilo reći na toj jednobraznoj, prigušenoj svetlosti. Pre nego što je shvatio šta se događa, pas je skočio na njega; teška krznena masa pokušavala je da ga odgura nazad dok mu je oštra kandža parala grudi, a mišići joj se napinjali da mu zariju zube u vrat. Profesor pomisli: „Odbijam da umrem ovako.“ Životinja pade; ličila je na eskimskog psa. Kad je životinja ponovo ustala, povikao je vrlo glasno: „Ej!“ Pas je ponovo skočio na njega. Nastala je zbrka osećaja i negde ga je nešto zabolelo. Čuli su se i glasovi vrlo blizu njega, ali nije razumeo šta govore. Nešto hladno i metalno nabilo mu se brutalno uz kičmu dok je pas i dalje na tren visio zakačen mladima za bezobličnu odeću ili možda njegovo meso. Profesor je znao da je to puška, pa je podigao ruke i povikao na magrepskom: „Sklonite psa!“ Ali puška ga je samo gurnula napred, a pošto pas, kad se prizemljio, više nije skakao, profesor je zakoračio napred. Puška ga je i dalje gurala; on je koračao. Ponovo je čuo glasove, ali osoba iza njega ne reče ništa. Delovalo je kao da su se ljudi rastrčali unaokolo; tako je bar zvučalo. Jer su mu oči, shvatio je, i dalje bile čvrsto zatvorene zbog napada psa. Otvorio ih je. Nekoliko ljudi mu se približavalo. Bili su odeveni u crnu odeću Regibata. „Regibat je oblak preko sunčevog lica.“ „Kad se Regibati pojave, pravednici se okreću.“ U koliko je samo pro-davnica i na koliko pijaca čuo kako te maksime prijatelji šaljivo izgovaraju. Nikad nekom Regibatu, zasigurno, jer ti ljudi ne zalaze često u gradove, već šalju prerusene glasnike koji se pogađaju sa sumnjivim tipovima oko isporuke kradene robe. „Evo prilike“, brzo je pomislio, „da se proverí tačnost tih izjava.“ Nije sumnjao ni na tren da će se ispostaviti kako je ta avantura svojevrsno upozorenje na njegovu ludost – upozorenje koje će, kad se osvrne, biti delom zlokobno, a delom apsurdno.

Dva iskežena psa pritrčase s leđa ljudima koji su se bližili i baciše se na njegove noge. Zgrnuo se kad je shvatio da niko ne obraća nimalo pažnje na to nepoštovanje bontona. Puška ga je gurala sve jače dok je pokušavao da zaobiđe napad bučnih pasa. Ponovo je povikao: „Psi! Sklonite ih!“ Puška ga gurnu još snažnije, te je pao, gotovo pred noge okupljenim muškarcima koji su ga gledali. Psi su mu trgali šake i ruke. Neka čizma ih šutnu u stranu, pa zacvileše, a onda još energičnije šutnu profesora u kuk. Potom su usledili orkestrirani udarci sa svih strana, koji su ga nasilnički valjali po zemlji nakratko. Za to vreme, bio je dovoljno svestan da gurne ruke u džepove i izvadi sve iz njih. Pokušao je da kaže: „Uzмите sav novac koji imam; prestanite da me šutirate!“ Ali njegovi ugruvani mišići na licu nisu funkcionisali; osetio je da pući usne i ništa više. Neko mu je zadao strašan udarac u glavu, pa je pomislio: „Sad ću se bar onesvestiti, hvala nebesima.“ I dalje je, međutim, bio svestan grlenih glasova koje nije razumeo i osećao da mu čvrsto uvezuju članke i grudi. Potom je

usledila mračna tišina koja bi se povremeno otvorila poput rane, da upusti unutra nežne, duboke tonove flaute što je neprestano svirala isti niz nota. Odjednom je osetio nesnosan bol po celom telu – bol i hladnoću. „Dakle, ipak sam bio u nesvesti“, pomislio je. Uprkos tome, sadašnji trenutak mu se činio samo kao direktni nastavak onog kroz šta je već prošao.

Na nebu se pomaljalo bleđa svetlost. Blizu mesta gde je ležao nalazile su se kamile; čuo ih je kako mrmore i teško dišu. Nije mogao da se natera da pokuša otvoriti oči, samo za slučaj ako se ispostavi da je to nemoguće. Kad je čuo, međutim, da se neko približava, shvatio je da vidi bez ikakve teškoće.

Čovek ga je ravnodušno gledao na svojoj jutarnjoj svetlosti. Jednom rukom je stisnuo profesorove nozdrve. Kad je profesor otvorio usta da udahne, čovek mu je brzo ščepao jezik i izvukao ga napolje iz sve snage. Profesor je krkljao i borio se za dah; nije video šta se događa. Nije razlikovao bol surovog čupanja od onog koji je nanosio oštri nož. Potom je usledilo beskrajno grcanje i pljuvanje koji su se automatski nastavili, kao da on i nije učestvovao u njima. Kroz glavu mu je neprestano prolazila reč „operacija“; utišavala mu je strah donekle dok je tonuo u tamu.

Karavan je krenuo u neko doba usred jutra. Profesor, ne bez svesti, ali u stanju potpune obamrlosti, i dalje je grcao i pljuvao krv. Bacili su ga presamićenog u vreću koju su okačili na bok kamile. Niži kraj ogromnog amfiteatra imao je prirodnu kapiju u stenama. Kamile, brze *mehare*, nosile su lak tovar na ovom putovanju. Prošle su kroz kapiju u koloni i polako krenule uz blagi uspon koji je vodio do početka pustinje. Te noći, zastavši nakon nekog niskog pobrđa, ljudi su ga skinuli, i dalje u stanju koje mu nije dopuštalo da misli, i preko prašnjavih dronjaka preostalih od njegove odeće vezali brojne neobične kaiševe sačinjene od povezanih donjih delova konzervi. Jednu po jednu blistavu kopču omotali su mu oko poprsja, ruku i nogu, čak i preko lica, sve dok sav nije bio obavijen tim oklopom koji ga je prekrivao kružnim metalnim pločicama. Bilo je vrlo veselo dok su maskirali profesora. Jedan čovek je doneo frulu, a neki mladić je načinio nimalo negracioznu karikaturu pripadnika naroda Ulad Nail koji igra ples sa štapom. Profesor više nije bio pri svesti; tačnije rečeno, obitavao je usred pokreta tih ljudi. Kad su ga obukli onako kako su želeli da izgleda, nabili su malo hrane pod limene grivne što su mu visile preko lica. Iako je žvakao mehanički, većina hrane je naposletku ispala na tlo. Vratili su ga u vreću i ostavili na istom mestu.

Dva dana kasnije stigli su u jedan od svojih logora. Žene i deca bili su u šatorima, a muškarci su morali da oteraju iskežene pse koje su tu ostavili da čuvaju nejač. Kad su izbacili profesora iz vreće, začuli su se prestrašeni krici i bilo je potrebno nekoliko sati da bi i poslednju ženu ubedili kako je zarobljenik bezopasan, mada od početka nije bilo sumnje da je vredna svojina. Nakon nekoliko dana ponovo su krenuli na put. Poneli su sve sa sobom i putovali samo noću, budući da je teren bivao sve topliji.

Čak i kad su mu sve rane zacelile i kad više nije osećao bol, profesor nije počeo da misli ponovo; jeo je i vršio nuždu, i plesao kad su mu to tražili – besmisleno je pocupkivao, što je oduševljavalo decu, naročito zbog divne zveketave larme koju je pravio. I uglavnom je umeo da prespava dnevnu vrućinu, među kamilama.

Dok je vijugao ka jugoistoku, karavan je izbegavao svaki vid stacionirane civilizacije. Za nekoliko nedelja stigli su do nove visoravni, potpuno divlje i obrasle retkom vegetacijom. Tu su podigli logor i boravili dok su *mehare* slobodno brstile. Svi su bili srećni tu; vreme je bilo svežije, a samo nekoliko sati dalje, na retko korišćenoj stazi, nalazio se bunar. Upravo tu su došli na ideju da odvedu profesora u Fogaru i da ga prodaju Tuarezima.

Prošla je cela godina pre nego što su sproveli tu zamisao. Profesor je dotad već bio mnogo uvežbaniji. Mogao je da uradi premet i da zastrašujuće reži u kontinuitetu, pri čemu je, međutim, iskazivao i određenu meru humora; a kad su mu Regibati skinuli lim s lica, otkrili su da ume da pravi divne grimase dok pleše. Naučili su ga i nekoliko osnovnih opscenih gestova koji su po pravilu izmamljivali oduševljeno ciktanje žena. Sad su ga izvodili samo nakon naročito bogatih obroka, kad se veselilo uz muziku. Brzo se prilagodio njihovom viđenju obreda i razvio osnovni tip „repertoara“ koji je predstavljao kad bi ga pozvali: plesao je, valjao se po tlu, oponašao izvesne životinje i najzad, tobože besan, jurio ka okupljenima kako bi izazvao zbunjenost i razdraganost među njima.

Kad su tri čoveka krenula za Fogaru s njim, povelili su četiri *mehare*, pa je jahao u sedlu manje-više normalno. Nikakve mere nisu preduzeli da ga čuvaju, sem što su ga stalno držali između sebe, a jedan čovek je išao iza leđa celoj družini. Stigli su nadomak zidina u zoru i sačekali među stenama da prođe dan. U sumrak, najmlađi je otišao i za tri sata se vratio s prijateljem koji je nosio debeli štap. Pokušali su da objasne profesoru rutinu na licu mesta, ali se čoveku iz Fogare žurilo da se vrati u grad, pa su svi krenuli s njim na *meharama*.

U gradu su otišli pravo u seljakovu kuću, gde su popili kafu u dvorištu, posedavši između kamila. Tu je profesor ponovo izveo svoju predstavu, a ovoga puta je oduševljenje trajalo još duže i svi su često trljali ruke. Dogovor je postignut, svota novca isplaćena i Regibati se povukoše, ostavivši profesora u kući čoveka sa štapom, koji nije oklevao da ga zaključa u tesni tor pored dvorišta.

Sutrašnji dan je bio važan u profesorovom životu jer se upravo tad bol ponovo uskomesao u njegovom biću. Nekoliko ljudi došlo je do kuće, a među njima i jedan častan gospodin, bolje odeven od onih koji su provodili vreme tako što su mu laskali, žarko ljubili ruke i skute. Ta osoba je naglašeno prelazila na klasični arapski s vremena na vreme da zadivi ostale, koji nisu znali ni reč *Kurana*. Stoga je njegov razgovor tekao manje-više ovako: „Možda u In Salahu. Oni Francuzi tamo su glupi. Nebeska osveta se bliži. Nećemo da je požurujemo. Slavite najvišeg i bacajte anatemu na idole. Obojite mu lice. Za slučaj da policija hoće da proveriti.“ Ostali su ga saslušali i složili se, klimajući glavom polako i svečano. A i profesor je u svom oboru pored njih slušao. Odnosno, bio je *svestan* zvuka starčevog arapskog. Reči su mu dopirale do uma prvi put nakon mnogo meseci. Potom zvuci: „Nebeska osveta se bliži.“ Potom: „Čast mi je. Pedeset franaka je dovoljno. Zadržite svoj novac. Dobro.“ I kafedžija je čučao pored njega na ivici provalije. Potom „anatema protiv idolâ“ i još besmislica. Prevrnuo se dahćući na pesku i zaboravio na sve to. Ali bol se probudio. Bol je delovao u svojevrsnom delirijumu, jer je profesor ponovo bio dopreo do svesti. Kad je čovek otvorio vrata i gurnuo ga štapom, profesor je kriknuo od besa, pa su se svi nasmejali.

Osvili su ga na noge, ali nije hteo da pleše. Stajao je pred njima, zurio u tlo i tvrdoglavo odbijao da se pomeri. Vlasnik je pobesneo i tako ga je iznervirao smeh ostalih da je osetio kako ih mora otpratiti, obećavši da će sačekati povoljniji trenutak da im prikaže svoju imovinu jer se nije usuđivao da ispolji srdžbu pred starijima. Kad su oni otišli, međutim, zadao je profesoru snažan udarac štapom po ramenu, ispsovao ga i izašao na ulicu, zalupivši kapiju za sobom. Otišao je pravo u ulicu Uled Nailka jer je bio siguran da će tamo naći Regibate s devojkama, kako troše novac. I tamo jeste, u šatoru, zatekao jednog od njih, još u krevetu dok je jedna Uled Nailka prala fildžane od čaja. Ušao je i gotovo odsekao glavu čoveku pre nego što je ovaj uspeo i da se pridigne. Potom je bacio britvu na krevet i istrčao napolje.

Uled Nailka je videla krv, vrisnula, istrčala iz svog šatora u susedni i ponovo izašla iz potonjeg s četiri devojke koje su pojurile s njom u kafedžinicu da kažu kafedžiji ko je ubio Regibata. Već sat kasnije francuska vojna policija ga je uhvatila u prijateljevoj kući i odvela u garnizon. Te noći profesor nije dobio ništa da jede, a sutradan popodne, pošto mu se u glavi razbistrilo zbog sve jače gladi, besciljno je tumarao dvorištem i sobama u koje se moglo ući iz njega. Nije bilo nikog. U jednoj sobi visio je kalendar. Profesor je gledao nervozno, poput psa koji posmatra mušicu tik ispred nosa. Na belom papiru crni predmeti su odzvanjali u njegovom umu. Čuo ih je: „*Grande Epicerie du Sabel. Juin. Lundi, Mardi, Mercredi...*“

Tačkice od mastila od kojih se neka simfonija sastoji možda su nastale davno, ali kad se zvučno ostvare, postaju neminovne i moćne. I tako je svojevrsna muzika osećanja počela da svira u profesorovom umu sve jače dok je gledao u zid od blata, a onda je imao osećaj da izvodi nešto što je još davno napisano za njega. Plakalo mu se; želeo je da zaurla u toj kućici, da prevrne i razbije malobrojne lomljive predmete. Njegove emocije nisu odmakle dalje od te snažne čežnje. Potom je, urlajući što je glasnije mogao, nasrnuo na kuću i njen nameštaj. Onda je navalio na izlazna vrata, koja su odolevala neko vreme pre nego što su najzad prsila. Popeo se i provukao kroz otvor u daskama koje je razvalio, a onda, i dalje uz urlike i vitlajući rukama podignutim uvis da bi napravio što veću buku, pojurio mirnom ulicom ka gradskoj kapiji. Malobrojni ljudi su ga posmatrali vrlo znatiželjno. Dok je prolazio pored garaže, poslednje zgrade pre visokog luka od blata koji je uokvirivao pustinju u daljini, primeti ga jedan francuski vojnik. „*Tiens*“, reče za sebe, „kakav manijak.“

Ponovo je došlo vreme da sunce zađe. Profesor je protrčao kroz lučnu kapiju, okrenuo se ka crvenom nebu i krenuo insalaškim drumom, pravo ka zalazećem suncu. Za njim je, iz garaže, vojnik opalio nasumice za sreću. Metak je prosvirao opasno blizu profesorove glave, a njegova vika prerasla je u zgroženu jadikovku dok je još mahnitije vitlao rukama i pocupkivao svakih nekoliko koraka u naletu straha.

Vojnik je kratko posmatrao, s osmehom, kako se skakutava prilika smanjuje u nadolazećoj večernjoj tmini, a zveket lima nestaje u dubokoj tišini prostranstva iza kapije. Zid garaže, kad se naslonio na njega, i dalje je isijavao toplotu zaostalu od sunca, ali čak i tad se lunarna svežina sve snažnije osećala u vazduhu.

(1947)

NEŽNI PLEN

Trojica Filala prodavali su kožu u Tabelbali – dva brata i mladi sin njihove sestre. Dvojica starijih trgovaca bili su ozbiljni bradati muškarci koji su se rado upuštali u složene teološke rasprave tokom sporih i vrelih sati u svom *hanutu*¹ pored pijace; mladić je, prirodno, bio gotovo isključivo okupiran crnoputim devojkama u maloj *quartier reserve*.² Među njima je bila jedna koja je delovala poželjnije od ostalih, toliko da je mladić malo zažalio kad su starija dvojica najavili da će uskoro svi krenuti za Tesalit. Ali gotovo svaki grad ima takvu četvrt, pa je Dris razumljivo verovao da može imati svaku lepu stanovnicu svakog *quartier*-a, ma u kakvim emotivnim vezama ona trenutno bila; stoga je njegova ozlojeđenost kad je čuo za predstojeći odlazak bila kratkog veka.

Trojica Filala su čekali hladno vreme da bi krenuli za Tesalit. Pošto su želeli da brzo stignu tamo, izabrali su drum najdalje na zapadu, koji je takođe vodio kroz najudaljenije krajeve u susedstvu zemalja pljačkaških regibatskih plemena. Mnogo vremena je prošlo otako su se ti divlji planinski ljudi obrušavali s *hamada*³ na karavane; većina je smatrala da su nakon Sarhoškog rata izgubili najveći deo naoružanja i municije, kao i, još važnije, duh. A tri čoveka i njihove kamile teško su mogli pobuditi zavist kod Regibata, tradicionalno opskrbljenih bogatim plenom iz celog Rija de Ora i Mauritanije.

Njihovi prijatelji u Tabelbali, većinom takođe filalski trgovci kožom, hodali su tužno pored njih sve do oboda grada; onda su se oprostili s njima i posmatrali ih kako uzjahuju kamile da bi polako odjahali ka jarkom obzorju.

„Ako sretnete Regibate, ne dajte im blizu!“, dovikivali su.

Opasnost je u suštini vrebala na teritoriji na koju će prispeti tek nakon tri ili četiri dana putovanja iz Tabelbale; posle sedam dana, granica predela koji pohode Regibati ostaće u potpunosti za njima. Vreme je bilo prohladno, izuzev oko podneva. Noću su se smenjivali na straži; kad je Dris bdeo, vadio je frulicu zbog čijih se prodornih tonova stariji ujak mrgodio od nelagode, tolike da bi ga zamolio da ode i sedne malo dalje od ćebadi na kojima su spavali. Cele noći je sedeo i svirao sve tužne pesme kojih se mogao setiti; vesele su se, po njegovom mišljenju, svirale u *quartier*-u, gde čovek nikad nije sam.

Kad su ujaci držali stražu, nemo su sedeli i piljili ispred sebe u noć. Bilo ih je samo trojica.

A onda se jednog dana pojavila usamljena prilika, dolazila je ka njima, preko beživotne ravnice sa zapada. Jedan čovek na kamili; nije bilo nagoveštaja da ih ima još iako su detaljno osmotrili pustolinu na sve strane. Stali su nakratko; čovek je blago promenio pravac kretanja. Produžili su; čovek ga je ponovo promenio. Nije bilo sumnje da je želeo da razgovara s njima.

„Neka priđe“, progundao je stariji ujak, streljajući ponovo pogledom po praznom horizontu. „Svi imamo oružje.“

¹ Radnja (arap.). (Prim. prev.)

² *Quartier reserve* (fr.), deo grada s javnim kućama, četvrt crvenih fenjera. (Prim. prev.)

³ Visoke pustinjске ili kamenite visoravni (arap.). (Prim. prev.)

Dris se nasmejao. Delovalo mu je apsurdno čak i da pomisli kako im jedan samotnjak može zadati nevolje.

Kad im se prilika najzad približila tako da ih može dozvati, obratila im se mujezinskim glasom: „Selam alejkum!“ Stali su, ali nisu sjahali, već su sačekali čoveka da im priđe bliže. Uskoro im se ponovo obratio; ovaj put je stariji ujak odgovorio, ali je udaljenost i dalje bila prevelika da bi se njegov glas proneo, pa čovek nije čuo ujakov pozdrav. Ubrzo se našao dovoljno blizu da bi videli da ne nosi regibatske odore. Domunđavali su se međusobno: „Sa severa je, ne sa zapada.“ I svima im je bilo drago zbog toga. Ipak, čak i kad je stao kraj njih, i dalje su sedeli na kamilama, naklonivši mu se dostojanstveno iz sedla dok su neprestano na novom licu i novoj odeći ispod njega tragali za nekim lažnim detaljem koji će možda otkriti potencijalnu istinu – da je taj čovek izvidnica Regibata koji će ih sačekati na *hamadi* udaljenoj svega nekoliko sati ili koji su se već sad kretali naporedo s drumom i približavali im se tako da im se ne pojave u vidnom polju sve dok ne prođe sumrak.

Neznanac svakako nije bio Regibat; bio je živahan, vedar i svetle puti, a nosio je vrlo kratku bradu. Drisu je sinulo da mu se ne dopadaju čovekove sitne, nemirne oči koje kao da su upijale sve, a nisu odavale ništa, ali ta prolazna reakcija bila je samo deo opšteg početnog nepoverenja koje je u celini odagnano kad su čuli da je čovek Mungarac. Mungar je sveto mesto u tom delu sveta, a hodočasnici koji dolaze u obližnje ruševno svetilište ophode se s poštovanjem prema njegovim malobrojnim žiteljima.

Došljak se nije trudio da sakrije strah koji je osećao što je sam u tom kraju, kao ni zadovoljstvo koje mu je sad pričinjalo društvo trojice ljudi. Svi su sjahali i skuvali čaj da zaliju svoje prijateljstvo, a Mungarac se postarao za vatru.

Tokom treće ture čaja predložio je da im se pridruži do Taodenija. Njegove blistave crne oči gledale su čas u jednog Filala čas u drugog dok je objašnjavao kako je izvrstan strelac i da je siguran da im usput može obezbediti ukusno meso gazele ili barem berberske ovce.

Filali su razmišljali; najstariji je napokon rekao: „Dogovoreno.“ Čak i ako se ispostavi da Mungarac nije tako vešt lovac kako tvrdi, putovaće ih četvorica umesto trojica.

Dva jutra kasnije, u moćnoj tišini izlazećeg sunca, Mungarac je pokazao ka niskim bregovima što su im se pružali sa boka, ka istoku: „Poznajem ovu zemlju. Sačekajte ovde. Ako me čujete da pucam, dođite, jer to će biti znak da ima gazela.“

Mungarac je otišao peške, popeo se između stena i zamakao iza najbližeg venca. „Veruje nam“, pomislili su Filali. „Ostavio nam je svoje *mehare*, ćebad, prtljag.“ Nisu rekli ništa, ali svako je znao da druga dvojica misle isto i svi su osećali naklonost prema strancu. Sedeli su i čekali na svežini ranog jutra dok su kamile brundale.

Delovalo je da će se teško ispostaviti da ima gazela u tom kraju, ali ako ih je bilo i ako je Mungarac bio onoliko dobar lovac koliko je tvrdio, onda je postojala mogućnost da će te večeri jesti *mechou*⁴ od gazelinog mesa, a to će biti vrlo ukusno.

Sunce se polako penjalo surovim plavim nebom. Jedna kamila se tromo podigla i otišla da nađe kakav uveli čičak ili grm između stenja, nešto zaostalo od prethodne godine kad

⁴ Meso na ražnju (arap.). (Prim. prev.)

je kiša možda padala. Kad je nestala iz vida, Dris je otišao da je potraži i vratio je među ostale, vičući: „Hut!“

Seo je. Najednom se začu pucanj, pa duga mukla pauza, a onda još jedan pucanj. Zvučalo je prilično daleko, ali savršeno jasno u potpunoj tišini. Stariji brat reče: „Idem ja. Ko zna? Možda bude mnogo gazela.“

Ispentrao se uz stene s puškom u ruci i zamakao.

Opet su čekali. Kad su se pucnji ponovo oglasili, poticali su iz dve puške.

„Možda su ubili jednu!“, povikao je Dris.

„Yemkin.⁵ Uz Alahovu pomoć“, odgovorio je ujak, ustao i uzeo pušku. „Hoću i ja da se probam.“

Dris se razočarao – nadao se da će on poći. Da je ustao samo tren ranije, možda bi to bilo moguće, ali čak i tako bi najverovatnije ostao da pazi na *mehare*. U svakom slučaju, sad je bilo prekasno; ujak je rekao svoje.

„Dobro.“

Ujak je otišao, pevajući pesmu iz Tafilaleta o urminim palmama i skrivenim osmesima. Nekoliko minuta Dris je čuo deliće pesme dok je melodija rasla ka višim tonovima. Potom se izgubila u sveopštoj tišini.

Čekao je. Sunce je počelo da prži. Prekrio je glavu burnusom. Kamile su se glupo zgledale, izvijale vratove i otkrivale smeđe i žute zube. Pomislio je da zaszvira frulu, ali činilo mu se da nije pravi trenutak – bio je suviše nespokojan, suviše željan da se popne gore s puškom, da se šćućuri iza stena i prikrađe nežnom plenu. Pomislio je na Tesalit i pitao se kako će biti tamo. Prepun je crnaca i Tuarega, sigurno mnogo živliji od Tabelbale zbog puta koji je prolazio kroz njega. Začu se pucanj. Sačekao je da ih čuje još, ali ovaj put nisu usledili. Ponovo je zamislio sebe među kamenčinama, kako nišani na lovinu koja beži. Povukao je obarač, životinja je pala. Pojavi ih se još, a on ih sve pokosi. U mraku su putnici sedeli oko vatre i zalagali se izdašnim pečenim mesom dok su im se lica presijavala od masnoće. Svi su bili srećni, čak je i Mungarac priznao da je mladi Filal najbolji lovac od svih.

Zadremao je na sve jačoj vrućini dok mu se um poigravao u krajoliku sačinjenom od mekanih bedara i malih čvrstih dojki što su se uzdizale poput peščanih dina; proplamsaji pesme lebdeli su kao oblaci na nebu, a u vazduhu se osećao teški ukus masnog mesa gazele.

Seo je i brzo se osvrnuo. Kamile su ležale, opruživši vratove po tlu ispred sebe. Ništa se nije promenilo. Ustao je i nelagodno osmotrio kameni pejzaž. Dok je spavao, neko neprijateljsko prisustvo mu je prodrlo u um. Prevodeći u misli ono što je već osećao, urliknuo je. Čim je video one sitne, žive oči, osetio je nepoverenje prema njihovom vlasniku, ali činjenica da su ga ujaci prihvatili skrajnula je sumnju u tamne kutke njegovog uma. Sad, oslobodivši se dok je dremao, sumnja je ponovo izronila. Okrenuo se ka uzavreloj padini brda i pomno se zagledao između kamenja, u crne senke. U sećanje ponovo prizva pucnje među stenama i sad je znao šta su oni značili. Hvatao je dah zajecavši i potrčao da zajaše svoju kamilu, da je natera da ustane, i već je bio odmakao nekoliko stotina koraka pre nego što je shvatio šta radi. Zaustavio je životinju da posedi u tišini na tren, osvrćući se prestra-

⁵ Možda, može biti (arap.). (Prim. prev.)

vljeno i nevoljno ka mestu gde su se ulogorili. Ako su mu ujaci mrtvi, onda mu ne preostaje ništa drugo sem da se domogne otvorenog prostranstva pustinje što pre može, daleko od stena među kojim se Mungarac možda krije dok ga uzima na nišan.

I tako, ne znajući put za Tesalit i bez dovoljno hrane ili vode, krenuo je napred i povremeno rukom brisao suze.

Išao je tako dva ili tri sata, jedva i primećujući gde *mehara* korača. Najednom se uspravio u sedlu, prokleo sebe i besno okrenuo životinju. Upravo u tom trenutku njegovi ujaci su možda sedeli u logoru s Mungarcem, pripremali *mechoui*, ložili vatru i tužno se pitali zašto ih je nećak napustio. Ili je možda jedan od njih već krenuo u potragu za njim. Nije postojalo valjano opravdanje za njegovo ponašanje proisteklo iz besmislenog straha. Dok je razmišljao o tome, sve više se ljutio na sebe – poneo se neoprostivo. Podne prođe; sunce je bilo na zapadu. Biće kasno kad se vrati. Od pomisli na neizbežne ukore i podrugljivo ismevanje koji će ga dočekati, osetio je kako mu lice gori od sramote, pa je zlobno zario pete u slabine kamile.

Mnogo pre nego što je stigao do logora, čuo je pesmu. To ga je iznenadilo. Stao je i oslušnuo. Glas je dopirao iz prevelike daljine da bi odredio čiji je, ali Dris je bio siguran da pripada Mungarcu. Nastavio je oko padine brda do mesta s kojeg je jasno video kamile. Pesma utihnu, nastade muk. Neki zavežljaji su već bili opet natovareni na kamile, spremni za polazak. Sunce se nisko spustilo, a senke stena su se pružale po tlu. Nije bilo znaka da su uhvatili ikakav plen. Pozvao ih je, spreman da sjaše. Gotovo istog trenutka odjeknuo je pucanj iz velike blizine, a onda je čuo potmuli fijuk taneta koje mu je projurilo kraj glave. Dohvatio je pušku. Odjeknu još jedan pucanj – oseti oštar bol u ruci i puška mu ispade na zemlju.

Kratko je sedeo i držao se za ruku, ošamućen. Potom je brzo iskočio iz sedla i čučnuo između kamenja, pokušavajući da zdravom rukom dohvati pušku. Čim ju je dotakao, čuo se treći pucanj i puška se pomeri na tlu nekoliko centimetara ka njemu u oblačku prašine. Povukao je ruku i pogledao je – potamnela je i krv je kapala s nje. U tom trenutku Mungarac preleti preko čistine što ih je razdvajala. Pre nego što je Dris uspeo da ustane, čovek se bacio na njega i prikovao ga puščanom cevi za tlo. Ravnodušno nebo pružalo se iznad njih; Mungarac ga nakratko osmotri s prkosom. Opkoračio je opruženog mladića, nabio mu pušku tik ispod brade i onda promrmljao: „Filalsko pseto!“

Dris je piljio u njega s izvesnom znatiželjom. Mungarac je imao prednost; Dris je mogao samo da čeka. Pogledao mu je lice na sunčevoj svetlosti i video na njemu neku neobičnu usredsređenost. Znao je taj izraz – poticao je od hašiša. Nošen njegovim vrelim isparenjima, čovek može da pobegne vrlo daleko od smislenog sveta. Da bi izbegao zlurado lice, gledao je čas u jednu stranu čas u drugu. Tamo se videlo sve tmastije nebo. Puška ga je malo gušila. Prošaptao je: „Gde su mi ujaci?“

Mungarac mu je jače nabio pušku u grlo, blago se nagnuo i jednom rukom mu strgao *Serouelles*,⁶ pa je Dris ostao da leži nag ispod pojasa, promešklijvši se malo kad je osetio hladno kamenje pod sobom.

⁶ *Serouelles* (fr.), široke magrepske čakšire. (Prim. prev.)

Potom je Mungarac izvadio konopac i vezao mu noge. U dva koraka se našao kraj njegove glave i naglo okrenuo na suprotnu stranu, zarivši mu pušku u pupak. Slobodnom rukom je svukao preostalu odeću mladiću preko glave i sapeo mu ruke. Starom britvom je odsekao višak konopca. Za to vreme, Dris je dozivao ujake po imenu, glasno, jednog pa drugog.

Čovek se pomerio i odmerio mladićevo telo položeno na kamenje. Prešao je prstom preko oštrice britve; prijatno uzbuđenje ga obuze. Prišao je, pogledao naniže i video ud koji je štrčao u dnu stomaka. Ne sasvim svestan šta čini, uzeo ga je u ruku, a drugom zamahnuo poput žeteoca sa srpom. Brzo ga je presekao. Ostala je okrugla, tamna rupa, ravna s kožom; zurio je tupo na trenutak. Dris je vrištao. Svi mišići na telu su mu se grčili, pomerili.

Mungarac se polako nasmešio i otkrio zube. Spustio je ruku na čvrsti stomak i pomilovao ga po koži. Potom je tu napravio sitan, uspravan rez i obema rukama studiozno nabijao odsećeni organ unutra sve dok ud nije nestao u trbuhu.

Dok je čistio ruke o pesak, jedna kamila se oglasi iznenadnim krkljavim brundanjem. Mungarac poskoči i mahnito oprtča ukруг s visoko podignutom britvom. Potom, postidevši se napetosti i osećajući da ga Dris gleda i da mu se ruga (iako je mladić obnevideo od bola), šutnuo ga je da se prevrne na stomak i ostavio ga da leži dok mu je telo pravilo sitne grčevite pokrete. Dok ih je Mungarac pratio pogledom, pade mu na pamet nova ideja. Bilo bi lepo kad bi do kraja obeščastio mladog Filala. Bacio se dole; ovaj put je glasno i ležerno uživao. Naposletku je zaspao.

U zoru se probudio i dohvatio britvu koja je ležala na tlu pored njega. Dris je slabašno ječao. Mungarac ga je okrenuo na lice i prevlačio mu britvu tamo-amo poput testere preko vrata sve dok nije bio siguran da mu je presekao dušnik. Onda je ustao, odmakao se, natovarivši kamile do kraja, završivši što je počeo prethodnog dana. Kad je to obavio, potrošio je mnogo vremena dok je prevlačio telo ka podnožju brda i sakrio ga među stenama.

Da bi prevezao filalsku robu u Tesalit (jer u Taudeniju ne bi našao kupce), bilo je nužno da povede njihove kamile sa sobom. Stigao je tamo gotovo pedeset dana kasnije. Tesalit je bio mali grad. Kad je Mungarac počeo da pokazuje kože, neki tamošnji stari Filal kog su zvali Eh Čibani načuo je glasine o njemu. Kao mogući kupac došao je da pogleda kože, a Mungarac je bio dovoljno neobazriv da ga pusti da ih vidi. Filalska koža je nepogrešivo prepoznatljiva i samo je Filali kupuju i prodaju u većoj količini. Eh Čibani je znao da ju je Mungarac nabavio nezakonito, ali nije rekao ništa. Kad je nekoliko dana kasnije stigao još jedan karavan iz Tabelbale s prijateljima trojice Filala koji su se raspitivali za njih i izuzetno se uznemirili čuvši da uopšte nisu došli u Tesalit, starac je otišao u sud. Posle izvesnih teškoća, našao je Francuza voljnog da ga sasluša. Sutradan su komandant i dvojica oficira posetili Mungarca. Pitali su ga odakle mu tri *mehare* viška, koje su i dalje nosile delove filalske orme; počeo je da vrda. Francuzi su ga ozbiljno saslušali, zahvalili mu se i otišli. Nije video kako je komandant namignuo drugoj dvojici dok su izlazili na ulicu, pa je ostao da sedi u dvorištu, nesvestan da su ga već optužili i presudili mu.

Trojica Francuza su se vratili u sud gde su tek pridošli filalski trgovci sedeli s Eh Čibanijem. Priča je bila poznata; nije bilo sumnje da je Mungarac kriv. „Vaš je“, rekao je komandant. „Radite s njim što god vam je volja.“

Filali mu se neizmerno zahvališe, kratko se posavetovaše s vremešnim Čibanijem i izađoše zajedno. Kad su stigli kod njega, Mungarac je kuvao čaj. Digao je pogled i trnci mu prođoše niz leđa. Vikao je da je nevin; ništa nisu govorili, samo su uperili pušku u njega, vezali ga i bacili u čošak, gde je nastavio da brblja i jeca. Tiho su ispijali čaj koji im je skuvao, napravili još, a onda izašli u suton. Vezali su ga za jednu *meharu*, zajahali svoje kamile i krenuli u tihoj koloni (tihoj izuzev Mungarca) kroz gradske kapije ka beskrajnoj pustoši spolja.

Pola noći su putovali dok se nisu našli u delu pustinje gde niko nije zalazio. Dok je ležao i bulazio, vezan za kamilu, iskopali su jamu nalik na bunar, te kad su završili, podigli su ga, i dalje čvrsto privezanog, i uspravno posadili u rupu. Potom su popunili prostor oko njega peskom i kamenjem, sve dok mu samo glava nije virila iznad tla. Na bledej svetlosti mladog meseca njegovo obrijano teme ličilo je na kamen. A on ih je i dalje preklinjao, prizivao Alaha i Sidi Ahmeda Ben Musu da posvedoče o njegovoj nevinosti. Ali mogao je da peva i neku pesmu – toliko su obraćali pažnju na njegove reči. Ubrzo su krenuli za Tesalit; nedugo zatim više ga nisu čuli.

Kad su otišli, Mungarac je začutao, da u hladnim satima sačeka sunce koje će mu prvo doneti toplotu, potom vrućinu, žeđ, vatru, vizije. Naredne noći nije znao gde se nalazi, nije osećao hladnoću. Vetar mu je preko tla nanosio prašinu u usta dok je pevao.

(S engleskog preveo **Igor Cvijanović**)